

УДК 657.1

**Кривцова Т.О.,
к.е.н., доцент кафедри контролю і аудиту
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця**

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Постановка проблеми В сучасних умовах зниження економічної активності та погіршення стану державних фінансів значних втрат зазнає і банківська система України: відбувається відтік клієнтських коштів, рівень довіри до банківської системи та національної валюти знижується. Проте найбільш прибутковим сегментом банківського бізнесу на сьогодні залишаються кредитні операції. Так, за даними Національного Банку України, відсоткові доходи з наданих кредитів за останній рік складають майже 80% в загальній структурі доходів банків України [18]. Слід відзначити, що кредитним операціям притаманні ризики, пов'язані із неможливістю повернення наданих кредитів. Зменшення кредитного ризику банку можливо лише за умови існування ефективно організованого контролю, як ззовні – з боку різних державних органів контролю, банківських наглядових органів, незалежного аудиту, так і зсередини – внутрішнього контролю банку. До того ж, бурхливий розвиток новітніх технологій і шахрайств з їх використанням, різке підвищення ролі інформації та інформаційних технологій в умовах інтенсивного розвитку банків, необхідність прийняття швидких і обґрунтованих управлінських рішень обумовлюють підвищення ролі організації саме внутрішнього контролю в банках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Теоретичні й методологічні питання організації внутрішнього контролю в банках розглядаються в роботах переважно вчених і практиків із Росії та країн Заходу [1, 2, 7, 9, 10]. Публікацій і наукових праць українських дослідників в галузі організації внутрішнього контролю в банках, і тим більше – організації внутрішнього контролю кредитних операцій банків, досить обмежена кількість. Поряд з цим, на особливу увагу заслуговують праці вчених України, що внесли найбільший вклад у вирішення даної проблеми, зокрема: І. Белової, О. Васюренка, С. Губенка, О. Кіреєва, Н. Литвина, О. Мозгової, Г. Мумінової-Савінової, Г. Спьяк, Т. Фаріон [3; 4; 6; 11; 13; 19; 21]. Ретельний аналіз та узагальнення опублікованих з досліджуваної проблематики робіт дає підстави стверджувати, що питання організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку розроблені недостатньо та потребують уточнення і вдосконалення. Все це й обумовлює актуальність та своєчасність обраної теми наукового дослідження.

Постановка завдання Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування сутності організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку та визначення змісту організації внутрішнього контролю як процесу.

В результаті поставленої мети в роботі слід вирішити наступні завдання: надати визначення поняттю «організація внутрішнього контролю кредитних операцій банку» шляхом аналізу існуючих поглядів на визначення понять внутрішнього контролю банків, організації та кредитних операцій; узагальнити зміст організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку шляхом визначення складових.

Об'єктом дослідження є процеси організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку, а предметом теоретичні та практичні засади такої організації.

В процесі дослідження були використані такі методи: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження Перш ніж визначитися з сутністю організації внутрішнього контролю кредитних операцій, слід проаналізувати такі поняття: внутрішній банківський контроль, організація, кредитні операції.

Так, для банків України основним нормативним актом, що регламентує внутрішній контроль, є Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.1998, № 566 (далі – Положення № 566) [16]. Згідно цього Положення № 566, внутрішній банківський контроль - сукупність процедур, які забезпечують дотримання положень внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку та достовірність і повноту інформації [16, п.2.3].

Слід звернути увагу на те, що окрім наведеного визначення поняття «внутрішній банківський контроль», основними моментами, які розглянуті в Положенні № 566, є наступні: визначення внутрішнього банківського контролю (наведено вище) та його види (бухгалтерський та адміністративний); чітка документованість системи внутрішнього банківського контролю; бухгалтерський контроль – це сукупність процедур, які дають змогу забезпечити збереження активів

банку та достовірність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку на основі даних, отриманих від операційних підрозділів [16, п.2.3.1]; адміністративний контроль – це сукупність процедур, згідно з якими керівник банку делегує свої повноваження, зокрема такі: збереження цінностей та активів; безпека працівників банку; ефективність, продуктивність і безпека процедур обробки інформації; наявність процедур, які чітко розмежовують завдання та відповідальність служб і працівників банку [16, п.2.3.2]; внутрішній аудит є складовою адміністративного контролю. Підрозділ внутрішнього аудиту не бере участі у виконанні операцій, а насамперед оцінює адекватність і ефективність заходів та системи внутрішнього контролю. Створення ефективної системи внутрішнього банківського контролю досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між внутрішнім контролем, зовнішніми та внутрішніми аудиторами банку [16, п.2.4].

Доцільно зазначити, що контроль (і, зокрема, внутрішній) є однією із функцій управління, отже, важливість зосередження уваги на організації внутрішнього контролю як функції управління обумовлено перш за все тим, що, як писав О. Петров, «... об'єкт і суб'єкт управління не виникають автоматично. Існує ще один, третій вид трудової діяльності – організація, яка й створює як об'єкт, так і суб'єкт управління» [14].

Стосовно ж визначення поняття «організація», слід відзначити, що досліджуване поняття має декілька значень. З одного боку, це узагальнене поняття інститутів усіх форм власності – приватних і суспільних. З іншого боку, це поняття має інструментальний характер і описує систему формальних правил. В даному дослідженні слід керуватися другим значенням поняття «організація».

В межах цього підходу В. Храмов та А. Бовтрук визначають, що організація – це система, яка складається із сукупності упорядкованих, взаємопов'язаних, взаємодіючих частин цілого [23].

Крім цього, латинське значення слова «організація» (влаштовую, повідомляю стрункий вид) настановляє на думку розглядати його як наслідок, результатом якого є деяка визначена система. Тобто до поняття «організація» слід підходити як до універсального інструменту, виходячи з того, що під організацією розуміють як діяльність (створення структури, системи), так і результат (структуру, систему). До того ж структурування організації передбачає поєднання та розмежування певних завдань, їх носіїв (людей) і сфер діяльності (трудова процесів).

Виходячи з наведеного вище, під організацією внутрішнього контролю банку пропонується розуміти процес створення системи внутрішнього контролю банку та внесення прогресивних змін у побудову та порядок функціонування раніше сформованої діючої системи внутрішнього контролю банку. Як вже зазначалося, лівову частку в загальній структурі операцій банків займають кредитні операції, то і організація внутрішнього контролю повинна бути зорієнтована саме на створення системи внутрішнього контролю кредитних операцій.

Дослідження сутності кредитних операцій дозволило констатувати, що на законодавчому рівні, згідно Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, кредитні операції (кредит) – вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу) [8].

Кредитні операції банку є найризикованішими, тому вони повинні підлягати найбільш глибокому та частому контролю, перевірятися внутрішніми аудиторами.

Отже, на думку автора, організація внутрішнього контролю кредитних операцій банку – це процес створення системи внутрішнього контролю кредитних операцій банку та внесення прогресивних змін у побудову та порядок функціонування раніше сформованої діючої системи внутрішнього контролю кредитних операцій банку.

Зміст організації внутрішнього контролю кредитних операцій полягає у визначенні складових організації, тобто елементів структури внутрішнього контролю взагалі, та контролю кредитних операцій зокрема.

Згідно Міжнародного стандарту аудиту №315 (далі – МСА 315) «Розуміння суб'єкту господарювання та його середовища та оцінка ризиків суттєвих викривлень», надається визначення поняттю «система внутрішнього контролю». Так, згідно МСА 315, система внутрішнього контролю (далі – СВК) – це політика та процедури (заходи внутрішнього контролю), прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання для сприяння досягненню цілей управлінського персоналу щодо забезпечення (наскільки це можливо) правильного й ефективного ведення господарської діяльності, у тому числі дотримання політики управлінського персоналу, а також забезпечення збереження активів, запобігання шахрайству та помилкам і виявлення їх, точності й повноти облікових записів, своєчасної підготовки достовірної фінансової інформації [12].

До того ж, якщо розглядати будь-яку систему як сукупність упорядкованих, взаємопов'язаних, взаємодіючих частин цілого [23], то наступним кроком дослідження є визначення складових (або структурних елементів) СВК.

Так, в МСА 315 до складових СВК віднесено: а) середовище контролю (загальне ставлення, обізнаність і дії управлінського персоналу щодо СВК та її важливості); б) процес оцінки ризиків суб'єкта господарювання; в) інформаційні системи, у тому числі пов'язані з ними бізнес-процеси, що стосуються фінансової звітності, й обмін інформацією; г) процедури контролю; д) моніторинг контролю [12].

Однак, стосовно організації внутрішнього контролю саме установ банків, слід відмітити, що найбільш загальні принципи організації внутрішнього контролю в банках сформульовані в Базельських рекомендаціях «Система внутрішнього контролю в банках: основи організації» (далі – Базельські рекомендації) [24].

Дослідники ж в своїх працях, враховуючи МСА 315 та принципи організації внутрішнього контролю в банках, задекларовані у згаданому вище документі [24], визначають від 3 структурних елементів/компонентів СВК банку (як це зроблено у докладі SAC (контрольне середовище, ручні та автоматизовані системи, процедури контролю) до 5 елементів (як наведено у докладі COSO) [20; 22].

Узагальнюючи викладене, пропонується в ролі структурних елементів СВК банку визначати такі:

- моніторинг і виправлення недоліків;
- виявлення й оцінка ризику;
- інформація та взаємодія;
- здійснення контролю та розподіл повноважень;
- управлінський контроль і культура контролю.

Зміст основних структурних елементів системи внутрішнього контролю кредитних операцій банку напряму залежить від визначених елементів СВК. Так, в таблиці 1 згруповано елементи системи внутрішнього контролю кредитних операцій банку відповідно до елементів СВК банку.

Таблиця 1

Елементи СВК кредитних операцій банку та їх зміст

Елементи СВК банку	Елементи СВК кредитних операцій банку	Зміст елементу СВК кредитних операцій банку
1	2	3
моніторинг і виправлення недоліків	здійснення моніторингу і виправлення недоліків в процесі здійснення кредитних операцій банку	Внутрішній банківський контроль кредитних операцій повинен забезпечувати: контроль за обґрунтованістю надання нових позик та їх умов (виду кредиту, його сумою, строком, ставкою відсотка, забезпеченням, порядком надання та погашення); контроль за процесом моніторингу: за зміною фінансового стану позичальника, за цільовим використанням кредиту, за погашенням кредитної заборгованості, за станом забезпечення; контроль за формуванням спеціальних резервів; контроль за роботою з проблемними кредитами; контроль обліку (у тому числі позабалансового, обліку за сумнівними, безнадійними кредитами); контроль індивідуального та портфельного кредитного ризику, його концентрації, дотримання встановлених лімітів кредитних операцій.
виявлення оцінка ризику	виявлення і оцінка ризику при здійсненні кредитних операцій банку	Кредитним операціям та їх організації можуть бути притаманні такі розповсюджені недоліки внутрішнього контролю та ризику: 1) неповне укомплектування кредитних справ; 2) невірний розрахунок резервів під кредитні ризики; 3) недостовірною оцінка застави; 4) відсутність документів про періодичну оцінку заставленого майна, фінансового стану позичальника, цільового використання кредиту; 5) несвоєчасний облік або зняття з обліку застави та документів з кредитування; 6) невиконання нормативів кредитного ризику; 7) недотримання принципів кредитування; 8) страхування застави від інших ризиків, ніж встановлено договором, або не на повну суму або на користь поручителя тощо; 9) закінчення строку договору поруки, гарантії, страхування раніше строку кредитного договору; 10) невідповідність фактичної суми наданого кредиту затвердженій кредитним комітетом; 11) недостатня робота з проблемними кредитами; 12) несвоєчасне нарахування відсотків; 13) невірний податковий облік резервів під кредитні ризики; 14) необґрунтованість рішень кредитних комітетів (через нестачу інформації від представників певних підрозділів; невідповідність умов кредиту кредитній політиці); 15) ризики житлової іпотеки.

продовження табл. 1

1	2	3
інформація і взаємодія	інформація і взаємодія	У ході проведення перевірки роботи кредитного комітету, оцінювання діяльності роботи кредитного підрозділу банку, оцінювання управління кредитною діяльністю доцільно використовувати опитування та тестування відповідальних працівників банку.
здійснення контролю й розподіл повноважень	здійснення контролю за кредитними операціями та розподіл повноважень між підрозділами банку, окремими спеціалістами та службами, що мають відношення до здійснення кредитних операцій в банку	Розподіл обов'язків щодо бухгалтерського та адміністративного контролю кредитних операцій може виглядати таким чином: кредитний підрозділ – збір та обробка документації клієнта щодо кредиту, перевірка цільового використання кредитних коштів, перевірка стану застави, операції щодо оформлення кредиту; бухгалтерія /бек-офіс – контроль формування спецрезервів; кредитний підрозділ, юристи, служба безпеки - контроль роботи з проблемними кредитами; ризик-менеджери – контроль дотримання лімітів кредитування, контроль якості кредитного портфеля; служба внутрішнього аудиту – оцінка системи внутрішнього контролю кредитних операцій; кредитний комітет, правління, підрозділи банку в межах своєї компетенції – розробка кредитної політики, внутрішньої нормативної бази банку щодо кредитних операцій, у тому числі щодо кредитування інсайдерів
управлінський контроль і культура контролю		Здійснюється постійно керівництвом банку. Певних особливостей щодо контролю кредитних операцій не виділено.

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 8; 12; 13; 15; 17; 20; 22; 24])

Таким чином, внутрішній банківський контроль кредитних операцій є невід'ємною складовою загальної СВК банку.

Однак, до завдань внутрішнього контролю кредитних операцій банку слід віднести: перевірку дотримання законодавчо-нормативних актів та внутрішніх документів банку; перевірку якості кредитного портфеля; за сформованою вибіркою перевірку повноти комплектації кредитної документації; перевірку повноти формування резервів під кредитні ризики; перевірку порядку надання, супроводження, обліку кредитів; оцінювання ефективності кредитної діяльності (у тому числі управління нею, оцінювання роботи з проблемними кредитами та ін.); надання рекомендацій щодо зменшення кредитних ризиків.

Специфікою СВК кредитних операцій є й особливості застосування методів та прийомів контролю залежно від предмету перевірки. Так, внутрішній контроль повноти комплектації кредитних справ може виконуватися з використанням як суцільного, так і вибіркового (переважно) спостереження. Поряд з цим перевірка достатності формування спеціальних резервів під кредитні ризики проводиться виключно за допомогою документального прийому контролю, наприклад, інвентаризації кредитних договорів, договорів застави - за допомогою фактичного.

Слід відзначити, що відомості про відповідальність за порушення правил та порядку проведення кредитних операцій викладені в Положенні про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства та Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій і формування та використання резервів під кредитні ризики в банках України [8; 15].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведений аналіз наукових поглядів щодо визначення понять внутрішній банківський контроль, організація та кредитні операції дозволив надати власне уточнене визначення сутності організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку. Новизна такого визначення полягає у врахуванні сутнісних ознак організації як процесу, а також окреслення об'єкту та напрямків дії такого процесу. Запропоноване визначення організації внутрішнього контролю кредитних операцій є більш змістовним.

Зміст організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку розкрито шляхом узагальнення структурних елементів системи внутрішнього контролю банку взагалі та визначення їх змістовності з урахуванням сутності кредитних операцій. Такий підхід є науково новим і, на відміну від інших, дозволяє чітко окреслити основні напрямки діяльності внутрішнього контролю кредитних операцій як процесу.

Як напрям подальших досліджень слід вказати на необхідність розробки механізму взаємодії та гармонізації складових організації внутрішнього контролю кредитних операцій, а також уточнення функціональних обов'язків служби внутрішнього контролю в ході перевірки саме кредитних операцій банку.

Бібліографічний список

1. Адамс Р. Основы аудита: пер. с англ. / Р. Адамс / под ред. Я.В.Соколова. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 2005. – 398 с.
2. Банковский контроль и аудит / Сибирский институт финансов и банковского дела: учеб.пособие / Н.В. Фадейкина, Е.К. Болгова, М.Н. Скурихин, А.В. Брыкин; Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. Н.В. Фадейкиной. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 496 с.
3. Васюренко О.В. Облік і аудит у банках : навч. посібник / Васюренко О.В. – К. : Знання, 2008. – 325 с.
4. Внутрішній аудит у комерційному банку : навч. посібник / О.І. Кіреєв, Н.П. Шульга, О.С. Полетаєва. – К. : КНТЕУ, 2001. – 295 с.
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Губенко С.М. Посібник для внутрішніх аудиторів банківських установ України / С.М Губенко, О.П. Мозгова. – Х. : Штрих, 2000. – 360 с.
7. Додж К. Банковский аудит / К. Додж, Я.В. Соколов. – М. : Гелиос, 2002. – 355 с.
8. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена постановою Правління НБУ №481 від 27.12.2007р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
9. Каджаева М.Р. Банковские операции: учеб.для студ.учреждений сред.проф.образования / М.Р. Каджаева, С.В. Дубровская. – 6-е изд.,стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2012. – 464 с.
10. Климович В.П. Основы банковского аудита : учебник / В.П. Климович. – М. : ФОРУМ: ИНФРА-М, 2012. – 192 с.
11. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Н.Б. Литвин. – К. : «Хай&Тек Прес», 2010. – 608 с.
12. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1/ пер. з англ.: Ольховська О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – Київ. : МФБ, АПУ, 2010. – 842 с.
13. Організація контролю в банку : навч. посібник / укладач І.В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2009. – 302 с.
14. Петров А.С. Что такое организация управления / А.С. Петров. – М. : Издательство «Знание», 1967. – 80 с.
15. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затверджене Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 369 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
16. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.98 №566 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
17. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-111 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
18. Сайт НБУ. Статистичні дані // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
19. Спьяк Г.І. Облік і аудит у банках : навчальний посібник / Г.І. Спьяк, Т.І. Фаріон. – К. : Атака, 2004. – 328 с.
20. Сравнение концепций внутреннего контроля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankir.ru/analytica/avk/216/71629>
21. Тим, хто не нехтує законом. Контроль, ревізія та аудит у комерційних банках України / Мумінова-Савіна Г.Г., Кравець В.М., Мазур О.А. та ін. – К. : Факт, 2001. – 448 с.
22. Управление рисками организации: Интегрированная модель (COSO, 2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.deloitte.com/dtt/oda/doc/content/COSO_06042006.pdf
23. Храмов В.О. Основы управления персоналом : навч.-метод. посіб. / В.О. Храмов, А.П. Бовтрук. – К. : МАУП, 2001. – 112 с.
24. Framework for Internal Control Systems in Banking Organizations. Basel Committee on Banking Supervision, Basel, Sept, 1998. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>

References

1. Adams, R. (2005), *Osnovy audita* [Basics of audit], translation from english, ed. Ya.V. Sokolova, Audit, YUNITI, Moscow, Russia, 398 p.
2. Fadeikyna, N.V., Bolhova, E.K., Skurykhyn, M.N. and Brikyin, A.V. (2002), *Bankovskiy kontrol i audit* [Bank Control and Audit], tutorial, Finansy i statistika, Moscow, Russia, 496 p.

3. Vasiurenko, O.V. (2008), *Oblik i audyt u bankakh* [Accounting and Audit in Banks], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 325 p.
4. Kirieiev, O.I., Shulha, N.P. and Polietaieva, O.S. (2001), *Vnutrishnii audyt u komertsiiomu banku* [Internal audit in commercial bank], tutorial, KNTEU, Kyiv, Ukraine, 295 p.
5. Economic Code of Ukraine, available at: <http://rada.gov.ua>
6. Hubenko, S.M. and Mozhova, O.P. (2000), *Posibnyk dlia vnutrishnikh audytoriv bankivskykh ustanov Ukrainy* [Allowance for internal auditors of banking institutions in Ukraine], Shtrikh, Kharkiv, Ukraine, 360 p.
7. Dodzh, K. and Sokolov, Ya.V. (2002), *Bankovskiy audit* [Banking audit], Helios, Moscow, Russia, 355 p.
8. Instructions accounting credit, deposit operations and the formation and use of reserves for credit risks in banks of Ukraine, approved by the NBU №481 vid 27.12.2007 r., available at: <http://bank.gov.ua>
9. Kadzhaeva, M.R. and Dubrovskaya, S.V. (2012), *Bankovskiy operatsii* [Banking surgery], textbook, Izdatelskiy tsentr «Akademiya», Moscow, Russia, 464 p.
10. Klymovych, V.P. (2010), *Osnovy bankovskogo audita* [Fundamentals of bank audit], textbook, FORUM: YNFRA-M, Moscow, Russia, 192 p.
11. Lytvyn, N.B. (2010), *Finansovyi oblik u bankakh (u konteksti MSFZ)* [Financial Accounting in banks (in the context of IFRS)], textbook, «Khai&Tek Pres», Kyiv, Ukraine, 608 p.
12. *Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnykh posluh* [International Standards on Quality Control, Auditing, reviews, other assurance and related services], (2010), translation from english Olkhovska, O.L., Seleznev, O.V., Zienina, O.O., Hyk, O.V., Binder, S.G., MFB, APU, Kyiv, Ukraine, 842 p.
13. Bielova, I.V. (2009), *Orhanizatsiia kontroliu v banku* [Organization of control in the bank], tutorial, Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, 302 p.
14. Petrov, A.S. (1967), *Chto takoye organizatsiya upravleniya* [What is the organization of management], Izdatelstvo «Znaniye», Moscow, Russia, 80 p.
15. Regulation on the application of the National Bank of Ukraine measures for violation of banking laws, approved by the Board of the National Bank 28.08.2001 № 369, available at: <http://rada.gov.ua>
16. Regulation on accounting and reporting in banks of Ukraine, approved by the Board of the National Bank 30.12.98 №566, available at: <http://rada.gov.ua>
17. On Banks and Banking: The Law of Ukraine 07.12.2000 r. №2121-111, available at: <http://rada.gov.ua>
18. Site of the National Bank. Statistical data, available at: <http://bank.gov.ua>
19. Spiak, H.I. and Farion, T.I. (2004), *Oblik i audyt u bankakh* [Accounting and Audit in Banks], tutorial, Ataka, Kyiv, Ukraine, 328 p.
20. Comparison of internal control concepts, available at: <http://bankir.ru/analytica/avk/216/71629>
21. Muminova-Savina, H.H., Kravets, V.M., Mazur, O.A. etc. (2001), *Tym, khto ne nekhthuie zakonom. Kontrol, reviziia ta audyt u komertsiiynykh bankakh Ukrainy* [Those who do not neglect the law. Control, audit and audit of commercial banks in Ukraine], Fakt, Kyiv, Ukraine, 448 p.
22. Risk management organization: An Integrated Model (COSO, 2004), available at: http://deloitte.com/dtt/oda/doc/content/COSO_06042006.pdf
23. Khramov, V.O. and Bovtruk, A.P. (2001), *Osnovy upravlinnia personalom* [Fundamentals of HR], tutorial, MAUP, Kyiv, Ukraine, 112 p.
24. Framework for Internal Control Systems in Banking Organizations. Basel Committee on Banking Supervision, Basel, Sept, 1998, available at: <http://bis.org>

Кривцова Т.О. СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Мета. Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування сутності організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку та визначення змісту організації внутрішнього контролю як процесу.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Методи логічного узагальнення, аналізу та синтезу – для визначення сутності організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку. Порівняльним методом досліджено змістовні складові системи внутрішнього контролю банку, та як наслідок розкрито зміст організації внутрішнього контролю кредитних операцій.

Результати дослідження. Надано власне уточнене визначення сутності організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку. Зміст організації внутрішнього контролю кредитних операцій банку розкрито шляхом узагальнення структурних елементів системи внутрішнього контролю банку взагалі та визначення їх змістовності з урахуванням особливостей сутності кредитних операцій.

Наукова новизна результатів дослідження. Новизна визначення організації внутрішнього контролю кредитних операцій полягає у врахуванні сутнісних ознак організації як процесу, а також окреслення об'єкту та напрямків дії такого процесу. Запропоноване визначення організації внутрішнього контролю кредитних операцій є більш змістовним.

Підхід щодо визначення змісту організації внутрішнього контролю кредитних операцій є науково новим і, на відміну від інших, дозволяє чітко окреслити основні напрямки діяльності внутрішнього контролю кредитних операцій як процесу.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані в ході наукового дослідження результати дозволяють врахувати особливості процесу внутрішнього контролю кредитних операцій в банку, що підвищує ефективність організації такого контролю на практиці.

Ключові слова внутрішній контроль банку, організація, кредитні операції, організація внутрішнього контролю кредитних операцій.

Krivtsova T.O. THE ESSENCE AND THE CONTENT OF THE INTERNAL CONTROL ORGANIZATION OF CREDIT TRANSACTIONS OF THE BANK

Purpose. The aim of this research is theoretical substantiation of the essence of the internal control of credit transactions of the bank and determining the content of the internal control organization as a process.

Methodology of research. General scientific and special methods of research were used to achieve the aim in the work. Methods of logic generalization, analysis and synthesis were used – to determine the nature of the internal control of credit transactions of the bank. Substantial components of the internal control system of the bank have been researched with the help of comparative method, and as a result the content of the internal control organization of credit transactions has been disclosed.

Findings. The author's definition of the essence of the internal control organization of credit transactions of the bank is proposed. The content of the internal control organization of credit transactions of the bank is disclosed by summarizing the structural elements of the internal control system of the bank in general and determination of its content with the peculiarities of the essence of credit transactions.

Originality. The novelty of the definition of the internal control organization of credit transactions is taking into account the essential features of the process and outlining of the objects and the directions of this process. The proposed definition of internal control organization of credit transactions is more meaningful in the article.

The scientific difference between the previous definitions and the approach that is offered by the author should be stressed because it allows you to outline clearly the main directions of activity of the internal control of credit transactions as a process.

Practical value. The obtained results in the course of research allow to take into account the peculiarities of the internal control of credit transactions in the bank, which increases the effectiveness of such control activities in practice.

Key words: internal control of the bank, organization, credit transactions, organization of the internal control of credit transactions.

Кривцова Т.А. СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ КРЕДИТНЫХ ОПЕРАЦИЙ БАНКА

Цель. Целью данного исследования является теоретическое обоснование сущности понятия «организация внутреннего контроля кредитных операций банка» и определение содержания организации внутреннего контроля как процесса.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в работе использованы общенаучные и специальные методы исследования. Методы логического обобщения, анализа и синтеза - для определения сущности организации внутреннего контроля кредитных операций банка. Сравнительным методом исследовано составляющие системы внутреннего контроля банка, и как следствие раскрыто содержание организации внутреннего контроля кредитных операций.

Результаты. Предоставлено собственное уточненное определение организации внутреннего контроля кредитных операций банка. Содержание организации внутреннего контроля кредитных операций банка раскрыто путем обобщения структурных элементов системы внутреннего контроля банка вообще и определение их содержательности с учетом особенностей сущности кредитных операций.

Научная новизна. Новизна определения организации внутреннего контроля кредитных операций заключается в учете сущностных признаков организации как процесса, а также очерчивания объекта и направлений действия такого процесса. Предложенное определение организации внутреннего контроля кредитных операций является более содержательным. Подход относительно определения содержания организации внутреннего контроля кредитных операций является научно новым и, в отличие от других, позволяет четко очертить основные направления деятельности внутреннего контроля кредитных операций банка как процесса.

Практическая значимость. Полученные в ходе научного исследования результаты позволяют учесть особенности процесса внутреннего контроля кредитных операций в банке, который повышает эффективность организации такого контроля на практике.

Ключевые слова внутренний контроль банка, организация, кредитные операции, организация внутреннего контроля кредитных операций.